

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора економічних наук, доцента, завідувача кафедри бізнесу та сфери обслуговування Вінницького національного аграрного університету Ставської Юлії Вацлавівни на дисертаційну роботу Чайковського Олега Валентиновича на тему «Економічні засади функціонування сільського туризму в умовах сталого розвитку регіону (на прикладі Хмельницької області)», подану на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка»

1. Актуальність теми дисертаційної роботи

Дисертаційна робота Чайковського Олега Валентиновича присвячена вирішенню актуальної науково-прикладної проблеми формування економічних засад функціонування сільського туризму як важливого чинника сталого розвитку регіону. Обрана тема є своєчасною та відповідає сучасним тенденціям розвитку туристичної сфери, державній політиці децентралізації, європейському курсу України та потребам післявоєнного відновлення територій.

Сучасний розвиток сільського туризму виходить за межі традиційного розуміння туристичної діяльності. Він дедалі більше розглядається як ефективний інструмент підвищення конкурентоспроможності територіальних громад, диверсифікації місцевої економіки, розвитку малого підприємництва, збереження природної та історико-культурної спадщини, створення нових робочих місць і зміцнення фінансової спроможності органів місцевого самоврядування. Особливої актуальності ці питання набувають в умовах воєнних викликів, коли внутрішній туризм здатний стати одним із чинників соціально-економічного відновлення регіонів України.

Сучасні тенденції розвитку туристичної галузі зумовлюють необхідність пошуку нових підходів до управління туристичними дестинаціями, упровадження цифрових сервісів, технологій smart tourism, формування інтегрованого туристичного простору, розвитку міжмуніципальної співпраці та застосування сучасних інструментів стратегічного планування. Водночас питання економічного забезпечення функціонування сільського туризму в умовах сталого розвитку регіону, оцінювання резильєнтності туристичних територій, цифрової трансформації туристичної діяльності та прогнозування розвитку туристичних дестинацій залишаються недостатньо дослідженими й потребують подальшого наукового опрацювання.

Актуальність дисертаційної роботи визначається також її практичною спрямованістю. Запропоновані автором методичні підходи до оцінювання розвитку сільського туризму, інструменти цифрової трансформації туристичної сфери, стратегічна матриця смарт-спеціалізації територіальних громад і сценарії прогнозування розвитку туристичного сектору спрямовані на вдосконалення системи управління туристичними дестинаціями, підвищення конкурентоспроможності територіальних громад та ефективніше використання їх туристичного потенціалу.

Отже, дисертаційна робота Чайковського О.В. є актуальною як у науковому, так і в практичному аспектах, відповідає сучасним потребам розвитку економіки туризму та регіонального розвитку, а отримані результати мають

вагоме значення для вдосконалення механізмів забезпечення сталого розвитку сільських територій України.

2. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Дисертаційна робота Чайковського О.В. виконана відповідно до основних напрямів науково-дослідної діяльності Закладу вищої освіти «Подільський державний університет» та пов'язана з виконанням науково-дослідних тем: «Формування стратегії та пріоритетів інноваційного розвитку аграрного сектору економіки в умовах глобалізації» (державний реєстраційний номер 0114U007032) та «Удосконалення системи управління розвитком суб'єктів господарювання та сільських територій» (державний реєстраційний номер 0123U103852).

Крім того, тема дисертаційного дослідження «Економічні засади функціонування сільського туризму в умовах сталого розвитку регіону» зареєстрована в Українському інституті науково-технічної експертизи та інформації (УкрІНТЕІ) (державний реєстраційний номер 0826U002683), що підтверджує її відповідність установленим вимогам щодо організації та виконання дисертаційних досліджень.

Зміст дисертаційної роботи повною мірою узгоджується з тематикою зазначених наукових досліджень і спрямований на вирішення актуальних проблем розвитку сільських територій, удосконалення економічних механізмів функціонування туристичної сфери, підвищення конкурентоспроможності територіальних громад та впровадження сучасних інструментів стратегічного управління розвитком регіонів. Важливо, що результати дослідження поєднують економічні, управлінські та туристичні аспекти розвитку територій, що відповідає сучасним міждисциплінарним тенденціям розвитку економічної науки.

Отримані автором результати розвивають положення зазначених науково-дослідних тем, доповнюють їх сучасними методичними підходами до розвитку сільського туризму, цифрової трансформації туристичних дестинацій, забезпечення резильєнтності територіальних громад, розроблення стратегій смарт-спеціалізації та підвищення ефективності регіональної туристичної політики.

Таким чином, дисертаційна робота має безпосередній зв'язок із державними та університетськими науковими програмами, відповідає пріоритетним напрямам розвитку економічної науки й туризмознавства, а її результати становлять вагомий внесок у дослідження проблем сталого розвитку регіонів, управління туристичними дестинаціями та забезпечення ефективного функціонування сільського туризму в Україні.

3. Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій

Наукові положення, висновки та практичні рекомендації, сформульовані у дисертаційній роботі Чайковського О.В., є належним чином обґрунтованими, характеризуються внутрішньою логічною послідовністю та ґрунтуються на комплексному використанні сучасних теоретичних і прикладних методів економічних досліджень.

Достовірність отриманих результатів забезпечується коректним застосуванням загальнонаукових і спеціальних методів дослідження, зокрема

системного підходу, економіко-статистичного аналізу, економіко-математичного та економетричного моделювання, кластерного аналізу, інтегрального оцінювання, сценарного прогнозування, GIS-технологій, а також методів стратегічного аналізу розвитку туристичних дестинацій. Комплексне використання взаємодоповнюючих методів дало змогу всебічно дослідити закономірності розвитку сільського туризму та сформулювати науково обґрунтовані практичні рекомендації.

Інформаційну основу дослідження становлять офіційні статистичні матеріали Державної служби статистики України, Державного агентства розвитку туризму України, Державної податкової служби України, Міністерства розвитку громад та територій України, стратегічні документи територіальних громад, матеріали міжнародних організацій, а також результати власних аналітичних розрахунків автора. Використання різнопланових інформаційних джерел забезпечило високий рівень достовірності, репрезентативності та верифікованості отриманих результатів.

Переконливість наукових положень підтверджується тим, що автором запропоновано власні методичні розробки, серед яких методичний підхід до інтегрального оцінювання резильєнтності територіальних громад, індекс декореляції туристичних потоків і фіскальних надходжень, векторна модель забезпечення резильєнтності розвитку сільського туризму, стратегічна матриця смарт-спеціалізації територіальних громад та сценарний підхід до прогнозування розвитку туристичного сектору. Запропоновані методичні рішення є логічно взаємопов'язаними, взаємодоповнюють одне одного та підтверджують наукову самостійність виконаного дослідження.

Висновки дисертаційної роботи повністю узгоджуються з поставленою метою та визначеними завданнями дослідження, впливають із проведеного аналізу, мають достатній рівень наукової аргументованості та підтверджуються результатами апробації, впровадження й оприлюднення основних положень у наукових публікаціях. Теоретичні узагальнення органічно поєднані з практичними рекомендаціями, що свідчить про завершеність дослідження та його прикладну спрямованість.

Таким чином, наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані в дисертаційній роботі, є достатньо обґрунтованими, достовірними, характеризуються належним рівнем наукової обґрунтованості та мають вагомe значення для подальшого розвитку економіки туризму, регіональної економіки й управління розвитком територіальних громад.

4. Наукова новизна одержаних результатів

Наукова новизна дисертаційної роботи Чайковського О.В. полягає у розробленні нових та удосконаленні існуючих теоретико-методичних положень щодо економічного забезпечення функціонування сільського туризму в умовах сталого розвитку регіону. Отримані результати відзначаються науковою самостійністю, комплексністю та практичною спрямованістю, а їх зміст відповідає сучасним тенденціям розвитку економіки туризму, регіонального менеджменту та просторового розвитку територіальних громад.

До результатів, що визначають наукову новизну дисертації, насамперед належать розроблений автором методичний підхід до інтегрального оцінювання резильєнтності сільських туристичних дестинацій, який, на відміну від

існуючих, базується на комплексному врахуванні економічних, туристичних, інституційних, інфраструктурних і цифрових індикаторів. Запропонований підхід забезпечує можливість здійснення кластеризації територіальних громад, визначення рівня їх адаптаційної спроможності та формування диференційованих стратегічних напрямів розвитку сільського туризму.

Високої оцінки заслуговує запропонований автором індекс декореляції туристичних потоків і фіскальних надходжень, який суттєво доповнює існуючий методичний інструментарій оцінювання ефективності функціонування сільського туризму, дозволяє виявляти диспропорції між інтенсивністю туристичної діяльності та фінансовими результатами територіальних громад і може бути використаний під час формування регіональної туристичної політики.

Науковий інтерес становлять також розроблені автором векторна модель забезпечення резильєнтності розвитку сільського туризму, стратегічна матриця смарт-спеціалізації територіальних громад, концепція інтегрованого цифрового туристичного простору, авторський алгоритм комплексної оцінки енергоресурсного потенціалу територій (ЕОЕР) та сценарний підхід до прогнозування розвитку сільського туризму до 2030 року. Сукупність запропонованих розробок утворює цілісний науково-методичний комплекс стратегічного управління розвитком туристичних дестинацій регіону.

Особливу наукову цінність має комплексний підхід автора до стратегічного управління туристичними дестинаціями, який поєднує інструменти цифровізації, смарт-спеціалізації, кластерного розвитку, прогнозування та оцінювання резильєнтності територій. Такий підхід сприяє підвищенню конкурентоспроможності туристичних дестинацій, ефективнішому використанню їх ресурсного потенціалу та формуванню сучасної моделі регіонального розвитку.

Подальшого розвитку набули теоретичні положення щодо ролі сільського туризму як чинника забезпечення сталого та резильєнтного розвитку територіальних громад, методичні підходи до цифрової трансформації туристичних дестинацій, використання технологій smart tourism, інтегрованого управління туристичними потоками, застосування GIS-технологій та формування конкурентних переваг сільських територій в умовах воєнних і післявоєнних трансформацій.

У цілому наукова новизна дисертаційної роботи є належним чином обґрунтованою, підтверджується змістом дослідження, результатами апробації та науковими публікаціями автора. Запропоновані теоретичні положення, методичні підходи та практичні рекомендації є особистим внеском здобувача у розвиток економіки туризму, регіонального розвитку та управління туристичними дестинаціями, мають вагомe теоретичне і прикладне значення та можуть бути ефективно використані у діяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, суб'єктів туристичного бізнесу та закладів вищої освіти.

5. Структура і зміст дисертаційної роботи. Відповідність дисертації встановленим вимогам

Дисертаційна робота Чайковського О.В. має цілісну, логічно вибудовану структуру, що відповідає поставленій меті, визначеним завданням, об'єкту та предмету дослідження. Побудова роботи забезпечує послідовне розкриття теоретичних, методичних і прикладних аспектів функціонування сільського

туризму в умовах сталого розвитку регіону та свідчить про системний підхід автора до вирішення поставленого наукового завдання.

Дисертація складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. У вступі належним чином обґрунтовано актуальність теми, визначено мету й завдання дослідження, сформульовано об'єкт, предмет, методологічну основу, наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, наведено відомості щодо їх апробації та публікацій автора.

У першому розділі автором ґрунтовно опрацьовано теоретико-методичні засади функціонування сільського туризму, критично проаналізовано сучасні наукові підходи до визначення його економічної сутності, розкрито роль сільського туризму у забезпеченні сталого розвитку територій та узагальнено міжнародний досвід розвитку туристичних дестинацій із визначенням можливостей його адаптації до українських умов.

Другий розділ має аналітичний характер і містить комплексне дослідження сучасного стану розвитку сільського туризму Хмельницької області. Автором здійснено оцінювання ресурсного потенціалу регіону, проаналізовано туристичні потоки та їх вплив на соціально-економічний розвиток територіальних громад, а також запропоновано методичний підхід до інтегрального оцінювання резильєнтності туристичних дестинацій.

Особливий науковий і практичний інтерес становить третій розділ, у якому обґрунтовано сучасні стратегічні напрями розвитку сільського туризму. Автором запропоновано комплекс економічних та організаційних інструментів розвитку туристичних дестинацій, розкрито можливості використання технологій smart tourism, цифровізації туристичних послуг, формування інтегрованого цифрового туристичного простору, розроблено стратегічну матрицю смарт-спеціалізації територіальних громад та сценарії прогнозування розвитку сільського туризму. Саме цей розділ найбільш повно відображає особистий внесок здобувача у розвиток теорії та практики управління туристичними дестинаціями.

Висновки до кожного розділу та загальні висновки є логічним завершенням проведеного дослідження, узагальнюють отримані результати, відповідають поставленим завданням і підтверджують досягнення визначеної мети дисертаційної роботи.

За структурою, змістом, рівнем наукового опрацювання матеріалу, повнотою використання літературних джерел, якістю ілюстративного матеріалу та оформленням дисертаційна робота відповідає вимогам, що висуваються до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка». Робота характеризується високою академічною культурою, логічністю викладу матеріалу, належним методичним рівнем та практичною спрямованістю одержаних результатів.

6. Повнота відображення наукових положень дисертаційної роботи в опублікованих працях

Основні результати дисертаційного дослідження, наукові положення, методичні розробки та практичні рекомендації Чайковського О.В. достатньо повно висвітлені в опублікованих наукових працях, що свідчить про належний рівень апробації отриманих результатів та їх професійне обговорення у науковому середовищі.

За темою дисертації автором опубліковано 13 наукових праць, серед яких 1 стаття у науковому виданні, що індексується у міжнародних наукометричних базах Scopus/Web of Science, 4 статті у наукових фахових виданнях України категорії «Б», 1 стаття у міжнародному науковому виданні та 7 публікацій у матеріалах міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференцій. Представлений перелік публікацій забезпечує належне висвітлення основних результатів дисертаційного дослідження та підтверджує їх апробацію.

Опубліковані праці послідовно відображають основні етапи виконання дисертаційної роботи та охоплюють її ключові наукові результати. У них висвітлено питання розвитку сільського туризму як складової сталого розвитку регіонів, економічного забезпечення функціонування туристичних дестинацій, застосування сучасних підходів до стратегічного управління розвитком територіальних громад, використання цифрових технологій у туристичній сфері, а також результати авторських економіко-математичних, економетричних і прогнозних досліджень.

Важливим є те, що результати дослідження пройшли апробацію на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях, де отримали належне фахове обговорення. Це свідчить про актуальність обраної проблематики, наукову значущість отриманих результатів та їх відповідність сучасним тенденціям розвитку економіки туризму, регіонального розвитку й управління туристичними дестинаціями.

Таким чином, основні наукові положення, висновки та практичні рекомендації дисертаційної роботи достатньо повно відображені в опублікованих працях автора, а рівень їх апробації відповідає вимогам, що висуваються до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії.

7. Наукове та практичне значення результатів дослідження

Наукове значення дисертаційної роботи полягає у поглибленні теоретико-методичних засад функціонування сільського туризму як важливої складової забезпечення сталого розвитку регіонів та підвищення конкурентоспроможності територіальних громад. Автором сформовано комплексний науковий підхід до дослідження економічних механізмів розвитку сільського туризму, який поєднує сучасні концепції регіонального розвитку, туристичного менеджменту, цифрової трансформації, смарт-спеціалізації та резильєнтності територій.

Вагоме наукове значення мають розроблені здобувачем методичний підхід до інтегрального оцінювання резильєнтності сільських туристичних дестинацій, векторна модель забезпечення резильєнтності розвитку сільського туризму, стратегічна матриця смарт-спеціалізації територіальних громад, індекс декореляції туристичних потоків і фіскальних надходжень, а також сценарний підхід до прогнозування розвитку туристичного сектору. Запропоновані наукові положення суттєво розширюють методичний інструментарій економіки туризму та можуть бути використані у подальших наукових дослідженнях і практиці стратегічного управління розвитком туристичних територій.

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості їх використання органами державної влади, органами місцевого самоврядування, агенціями регіонального розвитку, суб'єктами туристичного підприємництва, громадськими організаціями та іншими учасниками туристичного ринку під час розроблення стратегій розвитку територіальних громад, регіональних програм

розвитку туризму, програм смарт-спеціалізації та цифрової трансформації туристичної сфери.

Особливу практичну цінність становлять запропоновані автором концепція інтегрованого цифрового туристичного простору, рекомендації щодо впровадження технологій smart tourism, використання GIS-моніторингу, цифрових платформ управління туристичними потоками, системи «Єдиний квиток», а також підходи до формування конкурентоспроможних туристичних дестинацій і розвитку кластерної взаємодії територіальних громад. Реалізація запропонованих рекомендацій сприятиме підвищенню якості туристичних послуг, ефективнішому використанню туристично-рекреаційного потенціалу регіонів, активізації підприємницької діяльності, збільшенню надходжень до місцевих бюджетів та зміцненню фінансової спроможності територіальних громад.

Практична значущість результатів дослідження підтверджується їх апробацією, впровадженням окремих рекомендацій у діяльність органів публічного управління та можливістю використання запропонованих розробок у діяльності підприємств туристичної сфери, закладів вищої освіти й інших установ, діяльність яких пов'язана з розвитком туризму та регіональної економіки.

Отже, результати дисертаційної роботи мають вагоме наукове й практичне значення, характеризуються високим рівнем прикладної спрямованості та створюють науково-методичне підґрунтя для вдосконалення системи управління розвитком сільського туризму, підвищення конкурентоспроможності туристичних дестинацій і забезпечення сталого розвитку регіонів України.

8. Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності

У процесі ознайомлення з дисертаційною роботою Чайковського О.В. порушень принципів академічної доброчесності не виявлено.

Дисертація є самостійно виконаним науковим дослідженням, у якому автор коректно використовує положення вітчизняних і зарубіжних наукових праць, нормативно-правові акти, статистичні матеріали та інші інформаційні джерела. Усі використані результати досліджень інших авторів супроводжуються належними бібліографічними посиланнями, що відповідає вимогам академічної етики та чинного законодавства України.

Наукові положення, методичні підходи, моделі, аналітичні узагальнення, висновки та практичні рекомендації, винесені на захист, є результатом особистої науково-дослідної роботи здобувача, характеризуються науковою самостійністю та належним рівнем обґрунтованості. Дисертаційна робота не містить ознак академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації чи фальсифікації наукових результатів.

Таким чином, дисертаційна робота Чайковського О.В. виконана з дотриманням принципів академічної доброчесності та відповідає етичним вимогам, що висуваються до кваліфікаційних наукових праць на здобуття ступеня доктора філософії.

9. Дискусійні положення та зауваження до дисертаційної роботи

Високо оцінюючи науковий рівень дисертаційної роботи, її актуальність, теоретичну цінність і практичну спрямованість, вважаю за доцільне висловити окремі зауваження та побажання, які мають рекомендаційний характер, не

знижують загальної позитивної оцінки роботи й можуть бути предметом наукової дискусії.

1. У підрозділі 1.3 (с. 51–64) автором здійснено ґрунтовний аналіз світового досвіду розвитку сільського туризму. Разом із тим доцільним було б більш детально висвітлити питання формування бренду сільських туристичних територій, сучасних інструментів туристичного маркетингу та просування локальних дестинацій на міжнародному туристичному ринку.

2. У підрозділі 2.2 (с. 81–94) проаналізовано туристичні потоки та їх вплив на соціально-економічний розвиток територіальних громад. Водночас науковий інтерес становило б більш детальне дослідження змін у структурі туристичного попиту та поведінкових особливостей сучасного туриста в умовах воєнного стану й післявоєнного відновлення України.

3. У підрозділі 3.1 (с. 122–131) обґрунтовано перспективність використання цифрових технологій та інструментів smart tourism. Разом із тим практичну цінність роботи посилює наведення більшої кількості прикладів успішного функціонування аналогічних цифрових туристичних платформ у країнах Європейського Союзу та оцінювання можливостей їх адаптації до умов України.

4. У підрозділі 3.3 (с. 144–155) запропоновано стратегічні сценарії розвитку сільського туризму та прогнозування розвитку галузі до 2030 року. Поряд з цим, слід зазначити, що перспективним видається доповнення сценарного аналізу кількісним оцінюванням ризиків реалізації запропонованих сценаріїв, зокрема з урахуванням безпекових, демографічних та інвестиційних чинників.

10. Загальні висновки

Дисертаційна робота Чайковського Олега Валентиновича на тему «Економічні засади функціонування сільського туризму в умовах сталого розвитку регіону (на прикладі Хмельницької області)» є завершеним, самостійно виконаним науковим дослідженням, у якому вирішено актуальне наукове завдання щодо розвитку теоретико-методичних засад та обґрунтування практичних рекомендацій із забезпечення ефективного функціонування сільського туризму в умовах сталого розвитку регіону.

Результати дослідження характеризуються належним рівнем наукової новизни, теоретичної обґрунтованості та практичної значущості. Автором запропоновано сучасні методичні підходи до оцінювання розвитку сільського туризму, розроблено інструменти цифрової трансформації туристичної сфери, обґрунтовано напрями підвищення конкурентоспроможності туристичних дестинацій і територіальних громад, забезпечення їх резильєнтності та стратегічного планування розвитку регіонального туристичного комплексу.

Висловлені у відгуку зауваження мають рекомендаційний і дискусійний характер, не знижують загальної позитивної оцінки дисертаційної роботи та можуть бути враховані автором у подальших наукових дослідженнях.

За актуальністю обраної теми, ступенем обґрунтованості наукових положень, рівнем наукової новизни, теоретичним і практичним значенням одержаних результатів, повнотою їх апробації та відповідністю встановленим вимогам дисертаційна робота відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12

січня 2022 року (зі змінами), а також вимогам, що висуваються до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії.

Таким чином, дисертаційна робота Чайковського Олега Валентиновича відповідає вимогам, установленим для дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка», а її автор заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка».

доктор економічних наук, доцент, завідувач кафедри
бізнесу та сфери обслуговування

Вінницького національного аграрного університету Оля СТАВСЬКА
«___» _____ 2026 р.

Особистий підпис
засвідчую

Начальник відділу
кадрів ВНАУ

